

Lada SADIKOVIĆ

GLOBALIZACIJA I INTERNACIONALIZACIJA KRIMINALITETA

Fenomen ekonomske globalizacije sve snažnije obilježava savremeni naučni, politički i društveni život savremenog svijeta i svake države u njemu. Globalizacija predstavlja proces intenzivnog korištenja rezultata ubrzanog naučno-tehničkog razvoja u svrhu ekspanzije velikih korporacija i država kojima pripadaju i neprestano dovodi do brojnih dubokih i raznovrsnih promjena na globalnom planu. Uz ekonomsku globalizaciju, označenu intezivnom ekspanzijom velikih multinacionalnih kompanija na cijelom prostoru planete, sve više se govori i o drugim oblicima globalizacije kao što su globalizacija kulture, medija, komunikacija i slično.

Ako su, naime, nosioci ekonomske globalizacije multinacionalne kompanije koje ostvaruju profit na cijelom prostoru planete, naravno uz pomoć i podršku država njihovog porijekla, onda se može i mora pretpostaviti da postoji određeni odnos između globalizacije i postojećih međunarodnih organizacija zločinaca.

Sa sigurnošću se može ustvrditi da ekonomska globalizacija kao glavni motor dubokih promjena koje označavaju savremeni svijet, ima utjecaja i na razvoj međunarodnog kriminaliteta i da se danas može govoriti i o globalizaciji kriminaliteta, posebno imajući u vidu organizirani međunarodni kriminalitet. Čak bi se moglo ustvrditi da ekonomska globalizacija na neki način olakšava pojavu i snaženje međunarodnog kriminaliteta i da, istovremeno, kriminalitet vrši određeni utjecaj na taj svjetski ekonomski razvoj.

Brojna istraživanja koja se vrše u svijetu pokazuju da postoji sprema razvijenih država i gigantskih kompanija koje osvajaju svjetsko tržište. Međutim, ta istraživanja pokazuju da međunarodne zločinačke organizacije ulaze u sprege i sa državama - kako razvijenim tako i nerazvijenim - i sa gigantskim internacionalnim kompanijama. U stvari, gigantske međunarodne kompanije, ne biraju sredstva u namjeri da ostvare profit, pri čemu ne prezaju ni od primjene kriminalnih metoda. One su se time, u mnogim elementima svoje organizacije i funkcije, približile međunarodnim zločinačkim udruženjima,

čime su olakšale stvaranje različitih sprega između organiziranog kriminala i nacionalnih i internacionalnih kompanija.

Multinacionalne kriminalne organizacije, poput multietničkih kompanija, koriste rezultate naučnog razvoja u svrhu ostvarenja svojih ciljeva, i, ne priznajući nacionalne granice one iskazuju ambicije da ovladaju što je moguće širim prostorom, što se ipak danas više-manje svodi na planetu. Upravo zato, ako osnovni akteri globalizacije radi ostvarivanja svojih ciljeva nastoje da što više oslabe pravne države, onda se time smanjuju mogućnosti tih država da sprečavaju ekspanziju kriminaliteta. Prema tome, ekonomska globalizacija snaži kriminalitet zato što slabi države, koje su glavne barijere snaženju i djelovanju međunarodnih i nacionalnih zločinačkih organizacija.

Kao što su formirane gigantske korporacije radi efikasnijeg stvaranja profita, na planetarnom nivou, tako isto, dolazi do ujedinjavanja kriminalnih organizacija niza država, radi uspješnijeg ostvarivanja svojih, naravno, zločinačkih ciljeva. Moderni razvoj tehnologije i komunikacija omogućio je, ne samo neprestano okrupnjavanje zločinačkih udruženja, nego i korištenje rezultata razvoja nauke i tehnike u svrhe njihovog efikasnijeg djelovanja - ostvarivanja kriminalnih djela na globalnom planu. Tako se pokazuje da je sadašnja globalizacija kriminaliteta pratilac, i u izvjesnom smislu, i korisnik aktuelnih procesa ekonomske globalizacije. Ukupni tehnički napredak omogućava ekonomsku globalizaciju od strane onih država koje intezivno i može se reći monopolski koriste dostignuća nauke i tehnike, ali, istovremeno, sve snažnije djeluje i na inteziviranje međunarodnog kriminaliteta.

Naime, nosioci procesa globalizacije kriminaliteta koriste i sami rezultate tehničkog razvoja u vidu najnovijih oblika komunikacije, modernog oružja, eksploziva, sofisticiranih naprava za prislušivanje, napretka u oblasti presađivanja ljudskih organa i sl. U kojoj mjeri organizirani kriminalitet koristi savremeni tehnički i naučni razvoj još najbolje se vidi na primjeru korištenja interneta. „Prema policijskim zapažanjima organizirani kriminalitet putem interneta drastično se povećao širom svijeta. Sve je više napada na mrežu koje vrše organizirane online-bande. Internet kriminalitet predstavlja kategoriju kriminaliteta koja se najbrže razvija u Evropi. Još 2000. godine tipični kompjuterski kriminalac bio je pojedinačni haker. Nadalje se uočava drastično povećanje prijavljenih kompjuterskih zločina – u Njemačkoj naprimjer oko 15.000 u 1993. godini do oko 60.000 u 2003. godini. Stoga se može

zaključiti da se organizirani kriminalitet odlično prilagodio „high tech“ svijetu.“¹

Intenziviranje i širenje globalnog kriminaliteta vrši se posredstvom džinovskih poduzeća, djeluje destruktivno na demokratske i pravne države, slabi njihovu snagu i odbrambene mogućnosti. „Dakle, do jučer izrazito razvijene pravne države sve više gube to svojstvo upravo zato što je u prvi plan političkog odlučivanja došla snažna sprega izvršne vlasti i ekonomskih monopola. Time se, praktično razgrađuje struktura pravne države i, pod plaštom teorijskih i političkih principa koji su općeprihvaćeni u teoriji i praksi izgradnje i funkcioniranja modernih demokratskih država, stvara jedna posve nova forma političke organizacije države“.²

Globalizacija danas slabi pravne i demokratske države, umanjuje njihov imunitet i sposobnost da sprečavaju i kažnjavaju kriminalne aktivnosti pojedinaca i organizacija. Naime, države, time što otvaraju put za afirmaciju velikih internacionalnih kompanija, zapravo istovremeno prave prostor i za afirmaciju kriminalnih organizacija. Čineći sve da osnaže vlastite kompanije u njihovom prodoru na svjetsko tržište, države istovremeno - makar to stvarno i ne žele - stvaraju breše na i onako slabo uređenom međunarodnom sistemu sprečavanja i kažnjavanja zločinačkog djelovanja multinacionalnih kriminalnih organizacija. Metodi kojim se danas u svijetu afirmiraju multinacionalne kompanije, sve češće su i metodi kojima se služe i kriminalne organizacije. Isto tako i ciljevi globalnih monopola i velikih kriminalnih organizacija su u izvjesnoj mjeri podudarni kada se radi o njihovom odnosu prema pravnoj i demokratskoj državi, pošto ni jednim ni drugim ne odgovara niti snažna demokratska država niti snažan svjetski poredak.

Globalizacija utire put stvaranju organiziranog i drugog kriminala tako što gigantske multinacionalne kompanije kao osnovne snage globalizacije, podrivaju države i preferiraju despotske oblike vlasti. Naime, u želji da ostvare što veći profit te gigantske kompanije brzo i efikasno traže što je moguće efikasnija sredstva djelovanja na ostvarivanju svojih interesa.

Upravo zato, kompanijama odgovaraju države sa različitim diktatorskim oblicima vlasti, sa kojima mogu lakše doći do povoljnih oblika poslovanja. Tako Moises Naim navodi slučaj sa Tajlandom gdje se vlasnik bordela i trgo-

---

¹ Reiner Richard und Peter Troxler, „Internet und organisierte Kriminalitaet“, S. 51

² Ćazim Sadiković, Ljudska prava na udaru globalizacije, Centar za sigurnosne studije BiH, Sarajevo 2006. str. 50

vac ljudima prijavio za rad u državnoj službi sa programom u kojem kritikuje policiju kako bi odbranio svoj vlastiti interes pri čemu je prije svega iskoristio veliko nezadovoljstvo naroda postojećim stanjem .....³

Sve češće se dešava da i same ispoljavaju spremnost da se dogovaraju sa različitim zločinačkim nacionalnim i internacionalnim organizacijama. Pokazuje se naime da svi oblici političke organizacije država Azije, Afrike, Južne Amerike, koji pogoduju multinacionalnm kompanijama, kao glavnim pokretačkim snagama globalizacije, ujedno odgovaraju i različitim mafijaškim udruženjima. Politički razvoj širom svijeta u zadnjih petnaest godina – kako to ističe M. Sohne - doveo je, pored starih i dobro poznatih tradicionalnih grupa organiziranog kriminaliteta kao što su italijanske, sjevernoameričke i azijske organizacije ili latinoamerički narko-karteli do stvaranja novih struktura na međunarodnom nivou. Tu se posebno ubraja organizirani zločin u državama nasljednicama bivšeg Sovjetskog Saveza kao i organizirane kriminalne grupe iz Jugoistočne Evrope (Balkan) i Afrike.⁴

Neuređene države nisu u stanju da se suprotstave kriminalu, pošto ni same nisu dovoljno organizirane, racionalno uređene, pod kontrolom demokratskih organa, javnog mnijenja i slično. Ilegalna trgovina ne samo da napreduje nego je u stalnom procesu prilagođavanja društvenim krizama i katastrofama kao što su korupcija, eksploatacija ili rat.⁵

Stvaraju se različite sprege između nedovoljno snažnih država i nosioca organiziranog kriminala. Politički funkcioneri i zaposleni u primitivno uređenoj javnoj upravi postaju podložni utjecaju novca koji im, za različite usluge, nude kriminalne organizacije. Tako se dešava, kao nap. u Kambodži da „policija na državnom nivou saraduje sa međunarodnim krivičnim organima u borbi protiv seksualnog izrabljivanja djece, dok lokalni policijski dužnosnici javno primaju kovertne sa novcem za potkupljivanje od već poznatih činilaca“.⁶ Tako zapravo kriminalne organizacije na svoj način usvajaju metode djelovanja velikih ekonomskih internacionalnih kompanija. Zapravo, kriminalne organizacije danas imaju jako bogat repertoar metoda i sredstava pomoću kojih mogu ostvarivati svoje ciljeve. Upravo zato, iz dana u dan sve

---

³ Moises Naim, *Das Schwarzbuch des globalisierten Verbrechens, Drogen, Waffen, Menschenhandel, Geldwaesche, Markenpiraterie*, Piper, 2006, S. 9

⁴ Dr. Michael Soine, *Strukturen der Organisierten Kriminalitaet in Europa – aus Sicht des Bundesnachrichtendienstes*, S. 9

⁵ Moises Naim, *Das Schwarzbuch des globalisierten Verbrechens, Drogen, Waffen, Menschenhandel, Geldwaesche, Markenpiraterie*, Piper, 2006, S. 10

⁶ Moises Naim, *Ibidem*, S. 10

su povoljniji uslovi za proizvodnju droga, trgovinu ljudima, porobljavanje žena, grubu eksploataciju djece, šverc svim mogućim robama, naročito oružjem.

U velikom broju zemalja u svijetu trendove ekonomskog, tehničkog i svakog drugog razvoja brže i lakše prate same kriminalne organizacije nego same države. Globalizacija koja ide ubrzanim koracima – kako to navodi dr M. Soine – istovremeno uzrokuje porast prijetnje od organiziranog kriminala. „Kriminalne organizacije iz Evrope, Latinske Amerike i Azije su izgradile čvrsto uvezanu mrežu što im daje skoro neograničen radijus djelovanja. Glavne oznake su fleksibilnost i brzina, što im omogućava da se prilagode političkim, pravnim, privrednim i sigurnosnim promjenama, kako bi ih u svakom pogledu iskoristili za svoje ciljeve“.⁷

Kriminalne organizacije danas, poput ekonomskih monopola, obilato koriste rezultate dinamičnog naučnog i tehničkog razvoja za ostvarenje svojih ciljeva. Prema tome, globalizacija je proces koji jako pogoduje razvoju međunarodnog kriminaliteta uključujući tu i terorizam, upravo zato što umanjuje značaj državnih granica, zakona i međunarodnog poretka, takvog kakav postoji. U takvim okolnostima, globalizacija je osnažila ekonomske moći internacionalnih kriminalnih organizacija, pa tako npr. „Ilegalna trgovina drogama u 1995. procjenjuje se na 400 milijardi dolara, što predstavlja oko 8 % svjetske trgovine, više nego dionice gvožđa i čelika, ili motornih vozila, tekstila, gasa i petroleja“.⁸ A tome treba dodati „pranje novca“, trgovinu ljudima, i brojne druge oblike aktivnosti međunarodnih kriminalnih organizacija.

Usljed svega ovoga, kriminalne međunarodne organizacije javljaju se kao sve važniji činilac svjetske privrede. Ono što najviše zabrinjava jeste svakako da isti oni razlozi koji dovode do snaženja monopola u procesu globalizacije, predstavljaju i osnovne uzroke snaženja organiziranog kriminala u svijetu. Napredak nauke i njena primjena u stvaranju profita na globalnom planu, osnovni je uzrok i podsticaj razvoju globalnog organiziranog kriminala. Pošto je globalizacija proces koji se neprestano ubrzava zahvaljujući razvoju nauke i tehnike, to svakako, podsticajno djeluje na stvaranje multinacionalnih organizacija, ekonomskog ali i kriminalnog tipa. Ekonomija koju stvaraju kriminalne organizacije faktički je inkorporirana u svjetsku ekonomiju. „Me-

---

⁷ Guenter Gehl (Hrsg.), *Europa im Griff der organisierten Kriminalitaet?*, Bertuch Verlag, 2006, S. 16

⁸ United Nations Development Programme, (UNDP), *Human Development Report 1999: Globalization With a Human Face*, Oxford University Press: New York Oxford, 1999., p.41

đunarodni organizirani kriminal kao uistinu multinacionalno poduzeće, trezveno promišlja gdje može svoje proizvode plasirati uz najmanji mogući rizik i uz najveći mogući profit, odakle ih može najbolje dobavljati, gdje ih preraditi, uskladištiti. Kako i kuda transportirati te na kraju gdje ih može predati povjerljivim veletrgovcima".⁹ Upravo zato se i moglo desiti da je danas „trgovina drogama stvorila ekonomiju koja je treća po veličini u svijetu iz čega onda proizlazi moć droga - kartela da razaraju postojeći, društveni, politički i gospodarski sustav".¹⁰

Uspjeh međunarodnih kriminalnih organizacija, poput gigantskih multinacionalnih kompanija svakako u velikoj mjeri proizlazi iz njihovog utjecaja na funkcioniranje države i nerijetko, te organizacije predstavljaju snažne izvore utjecaja na ukupno ponašanje država unutar svojih granica, ali i daleko van svojih granica. Ta veza se vrlo često ostvaruje putem raznih oblika korupcije, čime se naravno služe, u još većoj mjeri, i same nacionalne i internacionalne kriminalne organizacije. Upravo zato posve je u pravu Al Gore koji je na Globalnom forumu o borbi protiv korupcije (26. februar 1999.) ustvrdio da „korupcija pospješuje kriminal, ometa ulaganja, usporava rast, uzima novac iz državnog budžeta i - što je najgore od svega - potkopava našu vjeru u slobodu. Korupcija je neprijatelj demokracije...“

Korupcija je došla na red naučnih rasprava, ne samo kao nacionalni nego i međunarodni problem. To je bio razlog da Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj UN, u okviru globalnog programa borbe protiv korupcije, doneše Protivkorupcijsku konvenciju. Procjenjuje se da velike svjetske kompanije na razne oblike korupcije, daju godišnje oko 30 milijardi dolara.¹¹

Potrebno je naime uočiti da globalizacija čini da se legalno formirane multinacionalne kompanije služe korupcijom i narušavaju postojeći nacionalni i internacionalni poredak. Uz to, te kompanije formiraju „specijalizirane“ međunarodne organizacije koje svoj profit isključivo baziraju na nelegalnom djelovanju. Tako je zapravo moguće govoriti o dva oblika globalizacije kriminala, koji se međusobno prepliću, dopunjavaju i osnažuju. U istoj Konvenciji naglašava se da snaženje multinacionalnih kriminalnih organizacija ugrožava društveni život u cjelini. „Veza između ilegalne trgovine drogama i ostalih oblika organiziranog kriminala podriva legalnu privredu i prijeti stabilnosti, sigurnosti i suverenosti država. Ilegalni novac prodire u vladine

---

⁹ Dr Deri Pal, Odnos različitih pravnih normi i strategije i taktike organiziranog kriminala, Izbor br.3-4/93, str.301

¹⁰ Franjo Turek, Globalizacija i globalna sigurnost, Interland d.o.o. Varaždin, 1999., str.61

¹¹ Korupcija:Globalni problem, „Obzor“ od 20.03.1999., str3

strukture, truje ih i korumpira, na isti način i dopuštenu trgovinu i finansijsko poslovanje. Ovaj oblik kriminala ugrožava i uništava na kraju i socijalni život na svim razinama".¹²

Među osnovne negativne efekte globalizacije značajno, možda i najvažnije mjesto zauzima globalizacija kriminala. Pokazuje se da globalizacija, koja nesumnjivo ima i svoje pozitivne crte, otvara prostor i podstiče stvaranje globalnih kriminalnih organizacija. Stvaranje „transnacionalnog organiziranog zločina“ u tijesnoj je vezi, ne samo sa uzrocima globalizacije, nego i sa njenim ekonomskim, političkim i humanim posljedicama. Ostvarena je „snažna sinergija između globalizacije i organiziranog zločina“.¹³ Primjetno je, usljed svega toga, da veza između globalizacije i međunarodnog organiziranog kriminala, nije više sporna u nauci. Citirani izvještaj s pravom naglašava da postoji sve veća saglasnost oko toga da „transnacionalni organizirani zločin“ predstavlja jedan od glavnih sporednih efekata globalizacije. U tom izvještaju navodi se organizirani zločin čak kao prijetnja globalizacijskom procesu. „U korijenu svega toga jeste rastući utjecaj organiziranog kriminala, koji prema procjenama iznosi 1.5 triliona dolara godišnje, pojavljujući se tako kao rival multinacionalnih kompanija kao jedna ekonomska snaga. Globalne kriminalne grupe imaju moć da kriminaliziraju politike, biznise i policiju, razvijajući efikasnu mrežu, čineći njen utjecaj dubljim i širim. ... Njihove sve operacije se vrše iza nacionalnih granica i one su sada razvijajuća strateška alijansa povezana u globalnu mrežu, ubirući plodove globalizacije“.¹⁴

Prema tome, potrebno je razmotriti, prvo zašto i kako globalizacija snaži međunarodne kriminalne grupe, zašto je to kriminogeni proces i na koje načine olakšava razvitak međunarodnog kriminala. Neće biti dovoljno reći da je to najvažniji sporedni negativni efekt, nego ujedno postaviti pitanje i karaktera same globalizacije, kontrole toga procesa, da bi se izbjegao takav negativni efekt. Naravno, globalizacija ima i brojne druge negativne posljedice i efekte. Međutim, važno je naglasiti da globalizacija, upravo po svojim osnovnim pravcima djelovanja, otvara prostor za nastajanje međunarodnih kriminalnih grupa. Međutim, globalizacija je proces koji neprestano osnažuje internacionalne kompanije koje u svom djelovanju na ostvarenju profita ne biraju sredstva, pa tako i one same vrlo često poprimaju neki oblik kriminalnih grupa. Sredstva njihovog djelovanja su širom svijeta poznati, krimi-

---

¹² Konvencija UN-a protiv transnacionalnog organiziranog kriminala

¹³ United Nations Development Programme, (UNDP), Human Development Report 1999: Globalization With a Human Face, Oxford University Press: New York Oxford, 1999., p. 103

¹⁴ Human Development Report 1999, Ibidem, p. 5 and 42

nalni metodi koji su, samim tim, suprotni zakonima i poslovnim standardima.

Uz sve spomenute izravne efekte globalizacije, koji osnažuju stvaranje organizacija za kriminalno djelovanje na cijelom prostoru planete, globalizacija svakako stvara i druge šire pogodnosti za razmah kriminaliteta, zločina i nasilja, na taj način što povećava siromaštvo i nejednakost u svijetu. A to je opet nova osnova i podsticaj za stvaranje novih oblika kriminaliteta koji opasno prijetu stabilnosti aktuelnog nacionalnog i internacionalnog poretka. „Globalna integracija se odvija vratolomnom brzinom i sa začuđujućim dostignućima. Ali taj proces je nejednak i neizbalansiran, sa nejednakim učesćem zemalja i naroda u sve širim mogućnostima globalizacije - u globalnoj ekonomiji, globalnoj tehnologiji, u globalnom širenju kultura i u globalnom upravljanju. Nova pravila globalizacije - i akteri koji ih pišu - fokusiraju se na integrativna globalna tržišta, zanemarujući potrebe ljudi koje tržišta ne mogu zadovoljiti. Proces vodi koncentraciji moći i marginalizaciji siromašnih, država i pojedinaca jednako“.¹⁵

Internacionalizacija kriminaliteta kao jedna od najmarkantnijih nuspojava ekonomske globalizacije, sve se više intenzivira u svijetu, uporedo sa sve većim zamahom globalizacije. Stoga, prevencija ovog procesa se ne može više zamisliti bez radikalne kontrole ekonomske globalizacije. Globalizacija je danas prisutna u svim društvenim sferama, pa i u sferi zločina. Kriminal je naime postojao i prije globalizacije. Međutim, procesi i tokovi koji čine globalizaciju snažno su podstakli internacionalizaciju kriminala, što se najbolje ogleda u stvaranju široke i razgranate mreže organiziranog kriminala.

Da bi se spriječila globalizacija kriminala, potrebno je, prije svega da nacionalne države budu osnažene kao pravne i demokratske države. Međutim, još je važnije da se te države integrišu u međunarodni poredak, i tako stvore povoljne pretpostavke, za uspješnu borbu protiv međunarodnog kriminaliteta.

---

¹⁵ Human Development Report 1999, Ibidem, p. 30

Literatura

- Gehl, Guenter (Hrsg.): Europa im Griff der organisierten Kriminalitaet?, Bertuch Verlag, 2006
- Gehl, Guenter: (Hrsg.), Reiner Richard und Peter Troxler, „Internet und organisierte Kriminalitaet“, 2006
- Korupcija:Globalni problem, „Obzor“ od 20.03.1999., str 3
- Moises, Naim: Das Schwarzbuch des globalisierten Verbrechens, Drogen, Waffen, Menschenhandel, Geldwaesche, Markenpiraterie, Piper, 2006
- Pal, Dr Deri: Odnos različitih pravnih normi i strategije i taktike organiziranog kriminala, Izbor br.3-4/93
- Sadiković, Ćazim: Ljudska prava na udaru globalizacije, Centar za sigurnosne studije BIH, Sarajevo 2006.
- Soine, Dr. Michael: Strukturen der Organisierten Kriminalitaet in Europa – aus Sicht des Bundesnachrichtendienstes, Gehl Guenter (Hrsg.), 2006
- Turek, Franjo: Globalizacija i globalna sigurnost, Interland d.o.o. Varaždin, 1999.
- Konvencija UN-a protiv transnacionalnog organiziranog kriminala (2000.)
- United Nations Development Programme, (UNDP), Human Development Report 1999: Globalization With a Human Face, Oxford University Press: New York Oxford, 1999.